

Лідія Мельник

СТАНОВЛЕННЯ МУЗИЧНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

(За матеріалами тогочасної німецькомовної преси Львова)

У статті простежено основні тенденції музичної журналістики етапу становлення на основі масиву текстів про музику у німецькомовній пресі Львова першої половини ХІХ ст. (до 1848 р.). У висновках констатовано наявність сформованого корпусу музичної журналістики з усіма притаманними їй функціями.

Ключові слова: музична журналістика, львівська преса, музичний театр, концертне життя, редактор.

В статье прослежены основные тенденции музыкальной журналистики этапа становления на основе массива текстов о музыке в немецкоязычной печати Львова первой половины ХІХ ст. (до 1848 г.). В выводах констатировано наличие сформированного корпуса музыкальной журналистики со всеми присущими ей функциями.

Ключевые слова: музыкальная журналистика, львовская пресса, музыкальный театр, концертная жизнь, редактор.

The article deals with the basic tendencies of musical journalism of the stage of becoming on the basis of array of texts are traced about music in a german seal in Lviv of the first half of ХІХ century (till 1848). In conclusions the presence of the formed corps of musical journalism is established with all inherent by it functions.

Key words: musical journalism, Lviv press, musical theater, concert life, editor.

На початку ХІХ ст. преса малої амплітуди періодичності (така, що виходила друком частіше одного разу на тиждень) набула значення актуального суспільного комунікату. Цьому сприяли не лише

розвиток друкарства, збільшення кількості друкарень, видавництв та відповідно періодичних друкованих видань різних форм власності, частоти виходу, формату, орієнтація на різну аудиторію, а й розширення їх тематичного спектра та інформаційного репертуару.

Якщо в історії європейської преси епоху 1750—1850 рр. прийнято називати періодом «письменницької» журналістики, якому передував стоп'ятдесятилітній «кореспондентський» етап [12, S. 72], то в періодиці, яка виходила у Львові з 1776 р. («Gazette de Léopol») стала і першою газетою на українських етнічних землях загалом), спостерігаємо ці процеси у значно більшій динаміці. Фактично львівській пресі вдалося доволі швидко подолати суху інформаційність і за короткий час зрівнятися у тенденціях розвитку із багатшими на традиції європейськими аналогами. Історичні та культурологічні дослідження феномену преси XIX ст. досі залишаються актуальними, особливо в контекстах вузькогалузевої тематики, якій і присвячена ця публікація.

Метою статті є виявлення основних тенденцій музичної журналістики етапу становлення на основі масиву текстів про музику у німецькомовній пресі Львова першої половини XIX ст. (до 1848 р.). У цьому випадку поняттям «музична журналістика» пропонується окреслювати одну із форм масової комунікації, що спрямована через засоби масової інформації (газету) до великої анонімної гетерогенної аудиторії. Отже, за комунікат музичної журналістики приймаємо будь-яке вербальне повідомлення, у якому в різних формах тематизуються зв'язки суспільства з музикою. Тоді за більш поширеним щодо основного масиву публікацій про музику визначенням «музична критика» закріплюється притаманна їй первісна аксіологічна (оцінювальна) функція явищ музичного життя, що може бути реалізована як на шпальтах періодичних друкованих видань, так і поза ними.

Варто нагадати, що після франкомовної «Gazette de Léopol», яка проіснувала в режимі тижневика всього рік, львівська періодика до 1848 р. з'являлася винятково польською та німецькою мовами. Перша газета польською мовою виходила у Львові лише півроку (в другій половині 1783 р.) п. н. «Pismo Uwiadamiające Galiciji». Її видавцем був «львівський німець» Ян (Йоганн) Фридерик (Фрідріх) Шютц (Schütz). У наступному році його видавничу естафету переймає дружина друкаря Антона Піллера Йозефіна та сини. Ця газета

виходить один рік як «Lwowske Pismo Uwiadamiające». Після року перерви Й. Піллер починає видавати у Львові вже два півтижневики: німецькою мовою «Lemberger Wöchentliche Anzeigen» і польською — «Lwowskie Tygodniowe Wiadomości». Причому польський «варіант» газети протримався на ринку лише рік, а його німецькомовний відповідник виходив десять років, до 1795 р., коли замість нього Й. Піллер починає видавати «Lemberger k. k. privilegiertes Intelligenz-Blatt» (до 1811 р.; за бібліографією Кароля Естрайхера — до 1810 р. [6, t. 2, s. 573]). Фактично зазначені видання можемо вважати першими львівськими газетами німецькою мовою.

Проте інформацій зі світу музики — чи то анонсів подій, концертів тощо, чи повідомлень з інших музичних осередків, чи тим паче рецензій — ще не знаходимо на сторінках цих видань. Це підтвердив і здійснений у процесі дослідження аналіз річника «Lemberger k. k. privilegiertes Intelligenz-Blatt» за 1805 р. Цілковито в дусі свого часу, а також тенденцій «інформаційного етапу» журналістики газети слугували передовсім для друку урядових постанов, актуальної економічної та політичної інформації, пізніше також — приватних оголошень. С. Наріжний слушно відзначає, що «всі ці часописи, крім хіба одного («Lwowskie Tygodniowe Wiadomości»), редагувалися досить примітивно, а стиль та жанри їх відповідали сучасним хронікерським заміткам» [2, с. 148].

Не винятком у цьому інформаційному репертуарі стала й «Gazeta Lwowska», що почала виходити 1811 р. за приватною концесією братів Краттерів польською, а наступного року — також і німецькою (як «Lemberger Zeitung» — до 1867 р.) мовами. Видавцем німецькомовного варіанта тривалий час був Йозеф (Юзеф) Шнайдер (Józef Schnayder), а редактором — др. Єжабек (Dr. Jerzabek), від 1830 р. — Штрассер (Strasser) [6, t. 12, s. 395; 10, s. 98]. У перші роки існування обох видань не знаходимо на їх сторінках жодних повідомлень із світу музики, чи — ширше — культури. Проте якщо в польськомовній «Gazecie Lwowskiej» інформацію про події культурного та світського життя уже незабаром почали подавати в додатках («Rozmaitości», від 1817 р.), то для німецькомовного читача такої можливості не існувало.

Варто зазначити, що аудиторія, на яку на початку XIX ст. могли бути орієнтовані засоби масової інформації німецькою мовою у

Львові, виглядала доволі неоднорідною. Окрім урядовців, чиновників та частини інтелігенції, які прибули на новоприєднані до Австрійської імперії землі, німецькою на той час уже володіла й більша частина освічених місцевих читачів. Тож слухним у цьому контексті видається зауваження Юрка Прохаська (висловлене передовсім стосовно німецької літератури в Галичині) про те, що «німецька мова цієї продукції не завжди була мовою «німецьких» авторів, а частогусто лише конвенційною тогочасною літературною мовою Галичини, якою послуговувалися рівно ж і русини, і поляки, і поступові євреї; з іншого ж боку, дуже скоро ці інституції перестали бути носіями самої німецької мови, відкрившись — на засадах паритету — і для польської. Вона, своєю чергою, стала інструментом артикуляції і для русинів, і для частини євреїв» [3].

Можемо припустити, що перші німецькомовні газетні видання суспільно-культурологічного спрямування у Львові з'явилися саме як аналоги «додатків» у польськомовній пресі (на кшталт «Rozmaitości»), аби заповнити прогалини в інформації, що не була офіційною, не стосувалася основних політичних чи економічних подій краю чи інших європейських держав, а проте залишалася цікавою і актуальною передовсім для активних учасників світського життя міста.

Інформувати насправді було про що, оскільки зміна влади позитивно відобразилася й на культурному житті Львова, зокрема музичному. Проте ані анонсів, ані відгуків на них у пресі того часу фактично не знаходимо. Не надто змінилася ситуація із музикальними в газетах і в перші десятиліття XIX ст. Нагадаємо, на той час у Німеччині вже виходило перше спеціалізоване музичне видання («Allgemeine Musikalische Zeitung» у Лейпцигу), інформацію про музичні події (в тому числі й у Львові) можна знайти навіть на сторінках віденських та варшавських видань. А от місцева періодика фактично не реагувала на них або відгукувалася лише на виконання, безпосередньо пов'язані із державними чи релігійними урочистостями.

Суттєві зміни інформаційних векторів у цьому напрямі спостерігаємо в німецькомовній пресі Львова від 1820-х рр. Причому, як відзначає й австрійська дослідниця галицької преси Гертрауд Марінеल्ली-Кьоніг, усі вони стосувалися видань неполітичного спрямування [11, S. 120]. Першою із видань цього формату від 1822 р.

накладом Йозефа Шнайдера почала — двічі на тиждень, у вівторок та суботу, — виходити газета «Miscellen zur Belehrung und Unterhaltung». За два роки видання змінило шість редакторів (1822 р.: Гюттнер (Hüttner, № 1—20), Д. Маус (D. Maus, № 21—30, Юз[еф] Татцауер (Józ. Tatzauer, № 30—59), др. Гаймбергер (Dr. Heimberger, № 60—103). У 1823 р. газету редагували др. Єжабек (№ 1—25), Йозеф Шнайдер (№ 26—103), зокрема, 1823 р. перших 25 номерів редагував уже згаданий др. Єжабек — це підтверджує припущення про те, що газета фактично виконувала функцію додатка «новин розмаїтих» до німецькомовної «Lemberger Zeitung». Також, судячи з імен перших редакторів, цілком імовірно, що до заснування газети були причетні професори Львівського університету, відомі дослідники польського й українського фольклору Карл Йозеф фон Гюттнер (von Hüttner) та Йозеф Маусс (Mauss), які у ті ж роки видавали двомовний альманах «Pielgrzym Lwowski=Der Pilger von Lemberg».

Проте найбільший вплив на редакційну політику видання, схоже, вже в той час отримує Александер Завадський (Zawadzki) — К. Естрайхер слушно вказує, що він керував редакцією [4, t. 6, s. 515]. Відомий як природознавець, науковець і літератор свого часу, автор майже десятка опублікованих досліджень флори, фауни, звичаїв та обрядів населення Галичини [4, t. 5, s. 248], Завадський постійно друкує у «Miscellen» свої обширні пізнавальні статті, подорожні нотатки, також і під псевдонімом Alexander Silesius. І саме Завадський на останній сторінці «Miscellen» анонсує появу нового видання «Mnemosyne». Газета фактично не змінила «формату», оскільки продовжувала виходити в руслі однієї ідеї. Тож, на нашу думку, «Miscellen» та «Mnemosyne» варто розглядати як одне видання, що 1824 р. змінило лише назву (повна назва — «Mnemosyne. Galizische Abendblatt für gebildete Leser»; редактором газети практично весь час її існування був Александер Завадський; лише 1825 р. його на короткий час змінив Й. Швайтцер (J. Schweitzer), а 1826 р. — Зольберт (Solbert). Два роки (1838—1839), у зв'язку з від'їздом Завадського до Перемишля, редакцією керував Йозеф Едлер фон Мегоффер (Joseph Edler von Mehoffer), а останній, 1840, рік — знову Зольберт), але навіть не дні виходу (продовжувала виходити у вівторок і суботу; лише комплекти за 1828, 1836—1837 рр. численніші — у ці роки газета виходила тричі на тиждень — у вівторок, четвер та суботу) чи традиційні рубрики.

Упродовж дев'ятнадцяти років успішного функціонування у Львові першої німецькомовної газети суспільно-культурного спрямування — «Miscellen/Mnemosyne» — помітно еволюціонував рівень публікацій, зокрема і зі сфери музики. В «Miscellen» повідомлення із царини музичного життя мають ще нерегулярний характер, не менш спорадичною виглядає і форма їх подання. Так, трапляються тут розгорнені рецензії, що подекуди друкуються із продовженням у кількох номерах, — яскравим прикладом можуть слугувати три подання із львівської прем'єри «Вільного стрільця» К. М. фон Вебера (1823. — № 72—74) з докладним аналізом самого твору. Також і більш докладні звіти про концерти інколи потрапляють у рубрику «Theater», як-от про концерт придворного музиканта з Відня Ернста Крамера та його дружини Кароліни (1823. — № 1), хоча для них існує окремий відділ «Konzert-Notizen». Традиційними є анонси концертів, а також доволі запізнілі відгуки на музичні події. Так, із ремаркою «verspätet» (із запізненням) у № 54 за 8 липня 1823 р. надрукована спільна рецензія-огляд концертів Й. Рукгабера та К. Ліпінського, що відбулися 21 травня та 5 червня відповідно.

Іншими характерними жанрами залишаються дайджести та короткі повідомлення з музичного життя Європи, наприклад: «Людвік Шпор закінчив нову оперу «Джоконда» (1823. — № 89). При цьому збережено характерний хронікерський стиль першої половини ХІХ ст., коли інформація подана одним реченням, що часто відділене від наступного — нового за інформаційним приводом — лише крапкою.

У виданні привертає увагу декілька аналітико-проблемних матеріалів, як-от про брак солістів у місцевій оперній трупі (1823. — № 37), а також стаття про польський театр у Львові (1823. — № 52—53). На противагу «Miscellen», музикалії у «Mnemosyne» мають більш послідовний характер, їм притаманні оперативність, актуальність, ширша палітра жанрів, вони знаходять більше місця на шпальтах видання. Повний перелік публікацій музичної тематики в цій газеті, укладений нами, містить 975 позицій [1; 13]. З одного боку, вони демонструють продовження традицій, закладених у «Miscellen», про що свідчать і не змінені назви деяких рубрик («Theater», «Zeitung fürs gesellige Leben» («Хроніка світського життя»), з іншого — розширюють та примножують їх. Так, загальна рубрика

«стрічки новин», яка в «Miscellen» мала назву «Aus dem Gebiete der Kunst, der Literatur und des Lebens» («З мистецтва, літератури та життя»), у «Mnemosyne» отримує певну специфікацію, зокрема музичну («Aus dem Gebiete der Tonkunst» («З музики»).

Загалом, публікації про музику в «Mnemosyne» можна розділити на чотири основні групи. Дві перші — найбільш обсягові та численні — стосуються музичного театру і концертного життя міста. Тут можна виділити своєрідну «інформаційно-рекламну» частину, т. зв. «інсерати» (Тировіч), притаманні журналістському стилю епохи: анонси, оголошення, повідомлення (зокрема й коментовані), репертуарні плани, й аналітико-інформаційну: описи подій, репортажі, театральні огляди. Натомість розгорнені рецензії на концерти й музично-театральні події зазвичай друкувалися у рубриці «Aus dem Gebiete der Tonkunst». Третя група публікацій також має хронікальний характер — це своєрідний «музичний календар» Європи: біографічні довідки про відомих музикантів, некрологи, новини з усіх регіонів континенту, замітки про гастролі місцевих або добре відомих у Львові виконавців. Вони з'являлися під більш загальними рубриками: «Zeitung fürs gesellige Leben», «Theaternachrichten» («Новини театру») (здебільшого з точним зазначенням міста), «Wissenschaftliche und Kunstnachrichten» («Новини науки та мистецтва»). Четверта група охоплює статті, присвячені загальним питанням історії музики, виконавству, історії, фольклору.

Варто відзначити, що порівняно із польськомовним додатком «Rozmaitości» газета подавала інформації з культурного і, вужче, музичного життя міста значно оперативніше та повніше, тож і досі слугує достовірним і вичерпним джерелом для істориків, які досліджують цей період. На шпальтах «Mnemosyne» знайшли відображення активна діяльність у Львові скрипаля світової слави Кароля Ліпінського, функціонування заснованого Францом Ксавером Моцартом Товариства св. Цецилії, а з другої половини 1830-х рр. — створеного за ініціативою Яна (Йоганнеса) Рукгабера (Johannes Ruckgaber) Галицького музичного товариства, діяльність міського театру, де виставляли опери В. А. Моцарта, Г. Доніцетті, Дж. Россіні, Д. Ф. О. Обера та багатьох інших, а також і такі актуальні для тогочасного Львова форми суспільного життя, як бали (редутні й контрактові) та різноманітні благодійні вечори, де музика в її при-

кладних та концертних формах була невід’ємним елементом, а оркестр та його капельмейстер — головними аніматорами.

Цікаво, що, виходячи німецькою мовою, «Mnemosyne» передовсім популяризувала польську культуру. На це слушно звертає увагу і Маріан Тировіч, підкреслюючи: «Газета безперечно відіграла велику роль у популяризації відомостей про історію, літературу, географію, мистецтво та ремесла краю серед напливової інтелігенції (адже була передовсім розрахована на німецькомовного читача: урядовців, викладачів університету тощо. — *Л. М.*)» [14, s. 151—152]. Втім, описуючи зміст газети, дослідник жодним словом не згадує місце і роль музичної тематики в ній, що можна вважати суттєвим недоліком праці. Адже в «Mnemosyne» публікації музичної тематики займають уже одне з провідних місць.

Очевидно, передбачаючи занепад газети, один із її редакторів, що керував «Mnemosyne» 1839 р., Йозеф Едлер фон Мегоффер, ініціює новий проект. Газета «Galicia. Zeitschrift zur Unterhaltung, zur Kunde des Vaterlandes, der Kunst, der Industrie und des Lebens» виходила у Львові під його редакцією від липня 1840 р. до грудня 1841 р. двічі, а згодом — тричі на тиждень. Згідно з Естрайхером, причиною припинення виходу газети «Galicia» в подальшому стала низька якість паперу, на якому її друкували [5].

Стилістично «Galicia» багато в чому нагадувала «Mnemosyne», проте була орієнтована на ширший спектр інформації, що включав більше розважальних моментів (такою, зрештою, у той час була панівна тенденція т. зв. «родинних часописів», що прийшли на зміну «моральним»), а отже, не передбачав надмірної докладності та регулярності інформування. Статті на тему оперних вистав, на противагу «Mnemosyne», викладено більш загальним «кучерявим» стилем, критичний компонент у них виявлений слабше, як, наприклад, у статті «Theater» (1840. — № 2).

У «центрі» концертних анонсів та рецензій у цей період безперечно опиняється Галицьке музичне товариство (далі — ГМТ), поступово витіснивши за інформаційною популярністю навіть бали та редути — незмінну культурну хроніку тих часів. Концертам ГМТ в газеті «Galicia» здебільшого присвячена рубрика «Musik und Kunst», проте інформації зазвичай зводяться до анонсів «музичних вправ», як називали свої виступи учасники ГМТ. Одним із нечис-

ленних винятків може слугувати рецензія, опублікована в рубриці «Musik und Kunst» (1840. — № 76). На основі Бібліографії Естрайхера можемо стверджувати, що автором цієї статті, сигнованої псевдонімом J. F. v. P., є J. F. Räumann [5], а отже, не хто інший, як Йоганн Фрайгерр фон Пойманн (1821—1886) — відомий згодом у Австрії драматург, бібліофіл і «перший професійний бібліотекар» [7, S. 198]. Важливо, що на початках своєї діяльності у Львові Пойманн багато працює саме як концертний рецензент. Під псевдонімом Ганс Макс він у 1860-х рр. став відомим як автор комедій та лібрето до комедійних опер (зокрема, Франц Зуппе написав за його п'єсою оперету «Франц Шуберт»), а також перекладів польських п'єс, зокрема А. Коженювського, та праць про Адама Міцкевича, що також свідчить на користь польських впливів у ранні роки, які Пойманн отримав саме у Львові. Діяльності Пойманна присвячена окрема стаття К. Естрайхера, згідно із якою літератор походив із німецької родини, що, за словами Естрайхера, «зачепилася» на галицькому ґрунті [6, s. 2—3]. Його батько Алойзій був апеляційним радником, старший брат Антоній — літератором, дописував до альманаху «Pielgrzym Lwowski». Ян здобув освіту у Львові, певний час був тут урядовцем, згодом переїхав до Кракова, де продовжив студії. Естрайхер у згаданій статті також вказує на те, що першими відомими друкованими текстами Пойманна були рецензії в «Galicia» (зокрема музичні), сигновані Н. М. (Ганс Макс) або J. F. v. P. [6, s. 3]. Проте польський дослідник має на увазі лише 1841 р., а атрибутовану нами статтю 1840 р. не вказує. Згодом Пойманн переїхав до столиці Австрії, де працював у міністерстві освіти та в бібліотеці. У 1876—1881 рр. був директором Австрійської бібліотеки парламенту (нині — Національна бібліотека) у Відні.

Оперне мистецтво натомість становило основу музичних зацікавлень дописувачів іншого культурологічного видання означеного періоду — газети «Leseblätter für Stadt und Land zur Beförderung der Kultur in Kunst, Wissenschaft und Leben» (далі — «Leseblätter»), яка за рівнем публікацій та інформаційним репертуаром з більшим правом могла претендувати на «звання» безпосередньої наступниці «Mnemosyne». Видавав газету в 1841—1848 рр. уже відомий із попередніх ініціатив Йозеф Шнайдер, а одним із найвідоміших редакторів та водночас рецензентів був Макс (Максиміліан) Рейнау

(Max. Reinau) — псевдонім лікаря та поета Моріца Раппапорта (1808—1880), директора Єврейського шпиталю у Львові. Його син Якуб згодом був власником «Wiener Illustrierte Zeitung».

Цікаво, що під своїм справжнім ім'ям зовсім юний Моріц Раппапорт друкував поезії вже у «Miscellen» (1823. — № 83), а заступивши на пост головного редактора «Leseblätter» (перше півріччя 1841 р. редакцією керував Германн Вальденрот (Hermann Waldenroth), відразу активізував театральну та, зокрема, оперну критику на шпальтах газети. Аналіз змісту першого річника «Leseblätter» за кількістю та якістю публікацій наочно демонструє ці зміни в редакційній політиці.

Від травня 1841 р. видання отримує й особну музичну рубрику («Musikalisches»), присвячену передовсім діяльності ГМТ. До того моменту відгук знаходили лише найбільш значимі події (як, наприклад, виступ славетного піаніста Леопольда фон Маєра (Mayer / Meyer) у лютому 1841 р.), а в сфері безумовних пріоритетів знаходився театр, зокрема музичний. Цікаво, що Рейнау, який сам натхненно провадив рубрику театральної критики, відгуки на оперні події доручає музичному рецензентові: судячи з кількості та якості повідомлень, оглядів, рецензій на концерти й оперні вистави, ним 1841 р. стає автор, що друкувався під псевдонімом Сато. У 1843 р. трапляється уже більше псевдонімів у статтях музичної тематики: Sever, Siborn. DIS, K. Не виключено, що за ними була прихована одна й та ж особа. Сам Рейнау, який зрідка описує концерти, більше покладаючись на власні емоції та враження, наголошує на важливості думки свого «вельмиповажаного референта пана Зіборна» (1843. — № 29).

Важливо пригадати, що від 1843 р. активним театральним рецензентом «Leseblätter» стає Константин фон Вурцбах (Wurzbach), відомий у майбутньому як видавець 60-томного «Біографічного лексикона Австрійської імперії». Уже від першого номера 1843 р. він друкує у «Leseblätter» свої вірші (під псевдонімом W. Constant), а з середини року рецензує театральні постановки (під криптонімом C. W.). Щоправда, його ставлення до музичного життя Львова навряд чи можна назвати позитивним: як підкреслює і дослідник львівського театру Єжи Гот, 1847 р. Вурцбах зі своїм промотором та другом (а згодом — запеклим ворогом) Рейнау навіть заснував

при «Leseblätter» щось на взірєць партії супроти панування опери на львівській сцені [8, S. 476]. Зрозуміти таку жорстку позицію частково дозволяють пріоритети змісту у виданні: наприклад, 1843 р. рецензії на концерти й опери тут починають виразно домінувати, натомість театральна критика є не настільки активною.

Загалом, повідомлення зі світу музики в різних формах викладу регулярно з'являлися на сторінках «Leseblätter» упродовж усього часу виходу газети. Спершу переважає оперна тематика, коли майже кожна постановка знаходить своє анонсування і резонанс на шпальтах. Поступово у сфері зацікавлення дописувачів починають опинятися і заходи Галицького музичного товариства, а навіть і салонні концерти. Особливо різнобічно висвітлюються події міжнародної ваги: якщо 1841 це, наприклад, був уже згаданий концерт Маєра, то 1843 р. нею став приїзд скрипаля-віртуоза Анрі В'єтана (Henri Vieuxtemps), який дав у Львові чотири концерти. Кожен із них був неодноразово анонсований, навіть у сенсаційній формі (Höchst interessante Neuigkeit [Надзвичайно цікава новина]. — 1843. — № 48), а також докладно рецензований.

Жанровий спектр публікацій про музику в «Leseblätter» фактично демонструє продовження і розширення традицій, закладених «Mnemosyne». З інформаційних жанрів переважають анонси, хронікальні замітки як про місцеве, так і міжнародне життя, некрологи. Аналітичний сегмент репрезентують розгорнені рецензії. Характерно, що на їх дошкульність не менш активно реагують самі виконавці, вступаючи із авторами в діалог на шпальтах газети. Прикладом може слугувати відповідь примадонни тогочасної львівської оперної трупи Ніни Янік (Janik) у № 3 за 1843 р. на критичні зауваги рецензента К. щодо її виступу в опері Г. Доніцетті «Герб родини Верга» в № 1 того ж річника, в якому вона спростовує його міркування про те, що начебто щойно вивчила партію: «Репетиції я розпочала за два роки до початку ангажементу». Також виконавиця не погодилася із думкою рецензента, що з перспективи перших рядів партеру виглядала занадто «весело та бадьоро» при виконанні трагічної ролі.

Підсумовуючи загальні результати окресленого в представленій статті дослідження, варто відзначити таке:

1. На етапі становлення львівської преси тематизація зв'язків суспільства з музикою у будь-яких формах не привертала уваги

авторів публікацій у перших періодичних виданнях як німецькою, так і французькою чи польською мовами та, ймовірно, не відповідала засадам редакційної політики цих видань. Упродовж 1776—1822 рр. фактично спостерігаємо впливи т. зв. «інформаційної журналістики» на першість львівської періодици.

2. У німецькомовній пресі Львова музична журналістика (як і культурницька зокрема) бере свої початки з газети «Miscellen», створеної на кшталт додатків «новин розмаїтих», що вже існували на той час при польськомовній «Gazecie Lwowskiej». Проте дуже швидко саме німецькомовні видання неполітичного характеру починають активніше реагувати на музичні події у місті та Європі загалом.

3. Газети «Miscellen», «Mnemosyne» та «Leseblätter», по суті, формують один ідейний ряд, утілюючи схожу редакційну політику (часто й за участі тих же осіб), спрямовану на компетентне, вдумливе, а водночас і захопливе інформування читача про культурні, зокрема музичні, події. Дещо більш розважальний характер мала газета «Galicia», що позначилося і на кількості та якості статей про музику.

4. Основними жанрами аналізованого періоду, в яких здійснюється інформування про музичні події та явища, від початків є анонс, коментоване повідомлення, хронікальна замітка, некролог, а з аналітичних — рецензія, яка набуває найрізноманітніших форм та найбільш активного розвитку. Спершу критичний компонент у таких публікаціях має дещо спорадичний характер, часто суб'єктивно забарвлений і маловиразний у загальному репортажно-описовому руслі. Також не відразу визначається особня функція музичного журналіста-критика при редакції — одна і та ж особа може бути відповідальною і за музичні рецензії, і за театральні. Початки професіоналізації спостерігаємо на прикладі «Mnemosyne». Для редакції «Leseblätter» автор, який компетентно пише лише про музику, вже є незамінною творчою одиницею. Така специфікація позитивно позначається і на характері та якості статей: ширше й оперативніше представлений спектр музичних подій міста (а часто і Європи), докладнішим та більш розгорнутим є їх аналіз.

Таким чином, можна ствердити, що в останні роки першої половини XIX ст. (перед 1848 р.) маємо справу із цілком сформова-

ним корпусом музичної журналістики у пресі Львова, яка виконувала всі належні їй функції — не лише інформаційну, а й мотиваційно-мобілізуючу, соціалізуючу, емотивну та розважальну (визначення функцій локальної преси подано за Ришардом Ковальчиком [9, s. 22]).

1. *Мельник Л.* Концертне життя Львова у дзеркалі часопису «Mnemosyne» / Лідія Мельник // *Musica Galiciana: Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich (od doby piastowsko-książęcej do roku 1945)* / pod red. L. Mazepy. — Rzeszów, 1999. — Т. 3. — S. 60—74.
2. *Наріжний С.* Українська преса / С. Наріжний // *Українська культура : лекції за ред. Дмитра Антоновича / упоряд. С. В. Ульяновська ; вступ. ст. І. М. Дзюби ; передне сл. М. Д. Антоновича ; додатки С. В. Ульяновської, В. І. Ульяновського.* — К. : Либідь, 1993. — С. 146—166.
3. *Прохасько Ю.* Чи можлива історія «галицької літератури»? (Прспект дослідження) [Електронний документ] / Юрко Прохасько // Центр гуманітарних досліджень ЛНУ ім. І. Франка. — Режим доступу: <http://www.humanities.org.ua/projects.php?pid=80>.
4. *Estreicher K.* Bibliografia polska : w 22 t. / Karol Estreicher. — Kraków, 1872—1908.
5. *Estreicher K.* Hasło «Galicja» / K. Estreicher // *Bibliografia Polska XIX stulecia* / [pod red. K. Estreichera jun]. — Wyd. 2. — Kraków : PWN, 1975. — Т. 8. — S. 31.
6. *Estreicher K.* Jan baron Päumann / Karol Estreicher // *Czas.* — Kraków, 1886. — № 231.
7. *Handbuch der historischen Buchbestände in Österreich* / Von Wilma Buchinger, Helmut W. Lang, Konstanze Mittendorfer, Österreichische Nationalbibliothek, Karen Kloth. — Hildesheim : Olms-Weidmann, 1994. — 338 S.
8. *Got J.* Das österreichische Theater in Lemberg im 18. und 19. Jahrhundert. Aus dem Theaterleben der Vielvölkermonarchie / Jerzy Got. — Wien : Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1997. — Bd.1. — 490 S.
9. *Kowalczyk R.* Zarys dziejów prasy lokalnej w Polsce / Ryszard Kowalczyk. — Poznań : Wydawnictwo Naukowe Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, 1999. — 128 s.
10. *Łojek J.* Czasopisma lat 1815—1830 / J. Łojek // *Prasa polska 1661—1864 = Historia prasy polskiej.* — Warszawa : PWN, 1976. — Т. 1. — S. 11—109.
11. *Marinelli-König G.* Die Zeitschriftenlandschaft in den slawischen Ländern (der Habsburger Monarchie) vor 1848 und die Wiener Unterhaltungsblätter als Quellen / Gertraud Marinelli-König // *Deutschsprachige Öffentlichkeit und Presse in Mittelost- und Südosteuropa (1848—1948) =*

- Jassyer Beiträge zur Germanistik XII. — Konstanz : Hartung-Gorre, 2008. — S. 119—134.
12. Meier K. Journalistik / Klaus Meier. — Konstanz : UVK, 2007. — 276 S.
13. Melnyk L. Lemberger Konzertleben 1826—1840 im Spiegel der Zeitschrift «Mnemosyne» / L. Melnyk // Uloha spolkow, spoločnosti a združeni w hudobnych dejinach Europy. — Trnava : Západoslovenské múzeum, 2001. — S. 65—77.
14. Tyrowicz M. Prasa Galicji i Rzeczypospolitej Krakowskiej 1772—1850 : studia Porywnywawcze / Marian Tyrowicz. — Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1979. — 231 s.

Тетяна Решетука

УКРАЇНСЬКІ ВИДАННЯ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ КІНЦЯ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ ст.: СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Розглянуто становлення видавничої справи на Тернопілля на межі ХІХ—ХХ ст., її суспільне значення та сприйняття тогочасним науковим співтовариством; здійснено функціонально-типологічну характеристику українських видань краю.

Ключові слова: *видавнича справа, книжкове видання, періодичне видання, часопис, Тернопільщина.*

Рассмотрены становление издательского дела на Тернопольщине на рубеже ХІХ—ХХ вв., его общественное значение и восприятие тогдашним научным сообществом; осуществлена функционально-типологическая характеристика украинских изданий края.

Ключевые слова: *издательское дело, книжное издание, периодическое издание, журнал, Тернопольщина.*

We consider the formation of publishing in Ternopil region on the verge of ХІХ and ХХ centuries, its social values and perceptions of the then scientific community, the functional-typological characteristics of a Ukrainian edition of land.

Key words: *publishing, book publishing, magazine, journal, Ternopil.*

Пізнати і зрозуміти особливості сучасного суспільного процесу неможливо без знання чинників, які формували його в минулому. Дослідження історії національної видавничої справи — цього потужного, однак маловивченого пласту історичної інформації — важ-